

**Exerciții
pentru o altfel
de diversitate**

Coordonatori:

Andreea Iulia Scridon
Robert Gabriel Ciobanu

CUPRINS

Prefață	11
<i>Sever Voinescu</i>	
Cuvânt înainte	23
Pe noptiera Afroditei • Cultură •	27
Iluzoria grație a lebedei	29
<i>Iarina Albu</i>	
Să te ferești de omul în costum gri	33
<i>Iarina Albu</i>	
„Autumn Sonata” de Ingmar Bergman	38
<i>Victoria Deliu</i>	
Bunătatea de om ține o clipă. Un comentariu la „Greu de găsit un om bun” de Flannery O’Connor	46
<i>Victoria Deliu</i>	
„Il Postino”: poate cinematografia să devină poezie?	53
<i>Elena-Cristina Enoiu</i>	
„Dubla flacăra: dragoste și erotism” de Octavio Paz	57
<i>Elena-Cristina Enoiu</i>	

„Dr. Strangelove sau cum am învățat să nu-mi mai fac griji și să iubesc bomba”	64
<i>Diana Moldoveanu</i>	
„Hiroshima mon amour” – între dramă istorică și tragedie personală.....	74
<i>Diana Moldoveanu</i>	
Studentii lui Allan Bloom	81
<i>Iulia Nedelcu</i>	
Despre limitele simțirii: „Afinitățile electivă” de Johann Wolfgang Von Goethe.....	86
<i>Ana Poganu</i>	
Strasbourgul lui Martin Bucer.....	91
<i>Andrei Poganu</i>	
Nu e frumos ce e botoxat, e frumos ce e frumos	97
<i>Andreea Iulia Scridon</i>	
Romul Ladea: un poet al lutului.....	99
<i>Andreea Iulia Scridon</i>	
Ce ne facem cu limbajul poetic?.....	102
<i>Andreea Iulia Scridon</i>	
„Stoner” de John Williams.....	106
<i>Oana Maria Voiculescu</i>	
Sapere aude • Dezbateri •	117
Cuvintele care nu ne cuprind.....	119
<i>Iarina Albu</i>	
De ce (mai) contează frumusețea?	122
<i>Elena-Cristina Enoiu</i>	
A fi sau a nu fi liber	126
<i>Ioana Macrina Jinga</i>	

Conservatorismul: o soluție la criza bunului simț?	131
<i>Tudor-Alexandru Jinga</i>	
Iubirea erotică și criza instituției căsătoriei în modernitatea târzie	140
<i>Tudor-Alexandru Jinga</i>	
Tenebrosul drum al unei minți tinere	153
<i>Iulia Nedelcu</i>	
Între reprimare și înfrânare, câteva reflecții asupra moralității sexuale	157
<i>Iulia Nedelcu</i>	
Eliberare și anulare	163
<i>Andrei Poganu</i>	
Gânduri despre metodologia teologică a lui Wolfhart Pannenberg	172
<i>Andrei Poganu</i>	
Aqua vitae • Filosofie •	187
De ce anume depinde libertatea?	189
<i>Robert Gabriel Ciobanu</i>	
Principiul rațiunii, incompletitudinea tradiției și problema conservatorismului occidental	194
<i>Robert Gabriel Ciobanu</i>	
De la monadologia lui Leibniz la identitatea personală	200
<i>Victoria Deliu</i>	
Societatea opresivă, eliberarea individului și fericirea eternă	220
<i>Tudor-Alexandru Jinga</i>	

Câteva intuiții matematice pentru noțiuni teologice.....	234
<i>Dragoș Manea</i>	
Despre fractali sau cum poate infinitatea să aibă lungimea zero.....	240
<i>Dragoș Manea</i>	
De ce teoriile etice emotiviste nu reprezintă o soluție la paradigma „morții lui Dumnezeu” ..	252
<i>Teodora Nichita</i>	
Este renașterea cazuisticii despre cazuistică?	261
<i>Teodora Nichita</i>	
Spiritul timpului și-a ridicat puteri infernale: originea și subiectivitatea timpului la Sfântul Augustin	270
<i>Iuliana Diana Petrescu</i>	
Despre nemurire și eternitate.....	286
<i>Oana Maria Voiculescu</i>	
Lumea-ntreagă e o scenă • Societate •	297
Fundamentele creștine și democratice ale Uniunii Europene	299
<i>Robert Gabriel Ciobanu</i>	
Noua realitate educațională – <i>E-learning</i> , avantaje și provocări	309
<i>Iulian-Alfred Husac</i>	
Apel pentru o interpretare nepărtinitoare a Revoluției franceze: „Reflecții asupra Revoluției franceze” de François Furet	319
<i>Iulian-Alfred Husac</i>	

„Îndreptar pentru tineret”. Rolul tinerilor și menirea cărturarilor în societate.....	325
<i>Iulian-Alfred Husac</i>	
O nouă generație pierdută.....	334
<i>Ioana Macrina Jinga</i>	
„Liceu, cimitir al tinereții mele”: ce cred liceenii despre sistemul de educație din România?	338
<i>Ioana Macrina Jinga</i>	
Cetățeanul dependent	346
<i>Dragoș Mihai Nuță</i>	
Noi dezvoltăm, nu gândim	349
<i>Dragoș Mihai Nuță</i>	
Dreptul la frumos	360
<i>Dragoș Mihai Nuță</i>	
Stofa vrerilor sperate • Religie •	367
Poate postul să fie vesel?	369
<i>Dragoș Manea</i>	
Paralelă între experiența (religioasă) de detenție la Steinhart, Hossu și Wurmbrand	380
<i>Iuliana Diana Petrescu</i>	
Moștenirea teologică a lui Luis de Molina	388
<i>Silviu Vaipan</i>	
Monahismul. Cauzele apariției și forme de manifestare	404
<i>Silviu Vaipan</i>	
Despre autori... ..	421

LBRIS | We know books
Iluzoria grație a lebedei

Iarina Albu

Odată cu apariția limbajului, a apărut și problema influenței acestuia asupra oamenilor. Limbajul ne creează aproape în aceeași măsură în care l-am creat noi. De la registrul vorbirii cu care jonglăm în funcție de persoana abordată, asumându-ne o altă *persona*, la abilitatea de a ne orienta în spațiu după coordonatele geografice datorită structurii limbii vorbite, cuvântul ne dictează, într-o oarecare măsură, viața.

Pierduți în spațiu

Sunt sigură că ați auzit oameni spunând că prin învățarea unei noi limbi simt că își însușesc o nouă personalitate, că își restructurează gândirea atunci când trec de la o limbă la alta. Dusă la extrem, se ajunge la ipoteza Sapir-Whorf, conform căreia suntem condiționați să gândim într-un anumit fel, iar dacă limba noastră nu conține un anumit concept, atunci nu îl putem concepe. Cu alte cuvinte, deoarece cuvântul românesc „dor” este intraductibil, înseamnă că doar românii simt dorul. Asta ar fi însemnat și că romanii nu ar fi putut concepe nimic pentru că nu aveau cifra 0, însă faptul că au adoptat-o de la arabi ne arată că a nu avea un cuvânt care să denumească un concept nu e sinonim cu a nu putea înțelege acel concept. Bineînțeles că această ipoteză nu este mai mult decât o exagerare, care a fost rectificată îndelung după publicare, însă conține un sâmbure de adevăr.

Spre exemplu, în general, omul european nu cunoaște instinctiv unde se află coordonatele geografice în fiecare moment al vieții lui. Este chiar ceva ieșit din comun să întâlnești pe cineva care să îți spună „Hei, trebuie să o luăm spre nord-vest, nu spre est” sau „ai o furnică pe pantoful nordic”. Ei bine, pentru oamenii din tribul Kuuk Thaayore, care se orientează geocentric, nu egocentric, acest lucru este mai mult decât firesc. Membrii acestui trib (și ai altor triburi care au aceeași structură internă a limbajului) știu întotdeauna unde este nordul. Chiar dacă îi învârți prin camere întortocheate legați la ochi, dacă îi întrebi apoi în ce parte este nordul, îți vor indica direcția corectă de fiecare dată. Înseamnă acest lucru că europenii sunt incapabili să învețe unde este nordul sau să înțeleagă acest tip de orientare? Nu, bineînțeles că nu, dacă am fi forțați de mici să luăm în considerare în ce parte este nordul pentru a forma propoziții de bază precum: „Dă-mi păpușa, cea dinspre nord-est, nu cea dinspre nord-vest”, ne-am obișnui cu ușurință.

Deși limbajul nu condiționează sau, mai degrabă, nu programează omul să gândească exclusiv într-un anumit fel, totuși limba vorbită influențează într-o oarecare măsură modul în care ne raportăm la lume. Două exemple foarte interesante sunt grăitoare în acest sens: influența pe care o au numele culorilor în diferențierea nuanțelor și modul în care genul cuvintelor ne îndeamnă să facem asocieri specifice în legătură cu caracteristicile obiectului la care fac referință.

Câte limbi, atâtea curcubeie

Nu e nicio surpriză faptul că oamenii diferiți percep (într-o măsură mai mare sau mai mică) culorile în mod

diferit. De câte ori nu am fost trimiși de vreo rudă sau de vreun prieten să aducem paltonul verde dintr-o altă cameră ca să aflăm, după ce am căutat asiduu un palton verde ca iarba fără niciun rezultat, că ceea ce ei numeau verde era, pentru noi, mai degrabă o nuanță de maro. Ei bine, în urma unor studii, s-a descoperit că oamenii diferențiază nuanțele în funcție de granițele între culori trasate de limbă. Spre exemplu, în japoneză nu există un cuvânt diferit pentru verde și pentru albastru, sunt nuanțe ale aceleiași culori (ao, 青). S-a descoperit că vorbitorii de japoneză au dificultăți mai mari în stabilirea unei ordini pe spectrul culorilor între nuanțe de verde și albastru decât un vorbitor al unei limbi care face această distincție foarte clar. Așadar, unui vorbitor de rusă – în care albastru închis (синий) și albastru deschis (голубой) nu mai sunt nuanțe ale unei singure culori, ci culori complet diferite – îi va veni mult mai ușor să ordoneze nuanțe apropiate din această parte a spectrului decât unui vorbitor al unei limbi în care cele două nu sunt decât nuanțe diferite. Acest lucru nu înseamnă că nu vedem culorile la fel, ci doar că, prin trasarea arbitrară a granițelor dintre culori, suntem mai predispuși la îmbufnări cauzate de neînțelegeri de nuanță.

Lebăda cu două fețe

În cadrul unui alt studiu, oamenii au fost rugați să asocieze attribute diverselor cuvinte pe care le primeau. S-a observat că, în limbile care au noțiunea de gen al substantivelor, oamenii tind să asocieze attribute tipic feminine cuvintelor de gen feminin, și însușiri tipic masculine cuvintelor de gen masculin. Dacă pentru mine, un vorbitor de română, un pod este trainic,

robust, solid, pentru un vorbitor de germană, pentru care cuvântul este de genul feminin (eine Brücke), acesta va fi grațios și elegant. Bineînțeles că ne putem imagina ambele tipuri de poduri, indiferent de limba pe care o vorbim și de genul asociat cuvântului în cadrul acesteia, însă imaginea generală din mintea noastră va fi – fără să ne gândim activ, fără să vrem – diferită. Un exemplu caraghios este cel al lebedei, care pentru un vorbitor de română este o ființă grațioasă, delicată, aproape nobilă, pe când pentru un vorbitor de rusă (лебедь) ne putem doar imagina ce înseamnă, cuvântul fiind masculin (personal, eu îmi imaginez o lebădă intimidantă, cu mușchi asemeni lui Popeye marinarul, ascunși strategic pe sub penele albe ca laptele).

Limbajul este astfel destul de influent în viața noastră, fără să ne închisteze însă într-un mod de a gândi predeterminat, pe care nu avem cum să-l schimbăm. Adesea învățarea unei noi limbi necesită o restructurare interioară, o reorientare pentru a putea vedea dintr-un alt timp și dintr-o altă geografie, însă acest lucru nu trebuie privit ca fiind ceva dezolant, ci ca pe o provocare și o reorientare spre Celălalt. Nu îți poți însuși o altă limbă (și, o dată cu ea, o lărgire a propriului univers) decât dacă te înarmezi cu determinare și te forțezi să intri în papucii celuilalt pentru a vedea cum reziști la drum.

Bibliografie

Deutscher, Guy, *Through the Language Glass: Why The World Looks Different in Other Languages*, Londra: Arrow Books, 2011.

Să te ferești de omul în costum gri

Iarina Albu

Avem noi, românii, o expresie de o usturime specifică acestui popor: „a face umbră pământului degeaba”. Dar ce se întâmplă cu cei care nici măcar umbră nu posedă? În explorarea acestei idei se aventurează scriitorul german de origine franceză, Adalbert von Chamisso, care, într-o fermecătoare nuvelă romantică, ne avertizează asupra importanței unui lucru aparent neînsemnat și luat de bun, precum umbra noastră și consecințele pierderii sale.

Acest avertisment ne este livrat chiar de protagonist, care îi povestește autorului aventurile sale după ce s-a lăsat persuadat de propria-i lăcomie să facă un truc nefericit: umbra sa în schimbul pungii lui Fortunatus, o pungă fără fund, plină cu bani. Peter Schlemihl ajunge în casa unui nobil pentru care avea o scrisoare de recomandare, în speranța că va reuși să obțină un oarecare statut pe lângă acesta. Ajuns acolo, întâlnește un fenomen mai mult decât neobișnuit, care îl șochează profund: un om îmbrăcat într-un costum gri avea în buzunarul său absolut orice era necesar societății aceluia nobil – atât pansamente, cât și corturi, covoare persane și cai. Acest om îi propune târgul nefast și dispare timp de un an, atunci când Peter își dă seama că a făcut o greșală. Acesta pierde treptat *eros* și *filia* în schimbul bogăției și puterii materiale, care devin însă fără valoare în lipsa cuiva cu care să le poată împărtăși. Putem

privi umbra în această operă dintr-o perspectivă neoplatoniciană, astfel că Peter nu și-a vândut sufletul (în sens creștin), ci spiritul. Prin ușurința cu care Schlemihl renunță la umbră, Chamisso îi ironizează pe cei care și-au pierdut deschiderea spre transcendență.

Peter Schlemihl este ironizat și prigonit de toți oamenii din orașul său pentru că nu are umbră. Aceștia îl privesc depreciativ sau chiar cu teamă, ducându-ne cu gândul la alt trop al literaturii romantice și gotice: vampirii, care nu au nici reflexie, nici umbră – umbra fiind aici manifestarea laturii angelice. Protagonistul nostru pornește așadar la drum, spre un loc necunoscut, unde își poate ascunde infirmitatea pentru a trăi, pe cât posibil, printre semenii săi. Se stabilește într-un oraș unde este primit foarte bine de localnici, care, văzând misterioasa sa conduită, cred că este regele Prusiei ce călătorește deghizat. Cu ajutorul servitorului său credincios care îi știa secretul, reușește să construiască un foișor, amplasat astfel încât să nu fie prea luminos, reușind să întrețină oaspeți și chiar să pețescă o fată.

La o zi după împlinirea unui an, străinul misterios își face apariția și îi propune un nou târg: umbra în schimbul sufletului său. Aici treaba devine mai serioasă, Peter Schlemihl nu mai e atât de nepăsător, refuză cu tărie târgul și rezistă stoic la toate insistențele străinului. Întors acasă, un alt servitor al său își dă seama că nu are umbră și îl trădează, dezvăluindu-i secretul oamenilor din sat și furându-i logodnica. Eroul nostru ajunge un pribeag care călătorește doar pe drumuri lăturalnice pentru a nu da de oameni, însoțit perpetuu de insistentul ins în costum gri, în ciuda

refuzului său vehement de a accepta târgul. Ajunși la marginea unei prăpăstii, Peter Schlemihl își întărește încă o dată refuzul, companionul său acceptă să plece, însă îi spune că, dacă se va hotărî totuși să facă târgul, va trebui doar să zdrăngăne galbenii în pungă și el va veni. Furios, Schlemihl aruncă punga în prăpastie, rupând legătura magică cu umbra sa și eliberându-se de controlul pe care omul în cenușiu îl avea asupra lui.

Sărmanul Schlemihl pribegește un timp fără umbră și fără bani, până ajunge într-un târg, unde își dă seama că are nevoie de o pereche nouă de cizme. Cumpără cizmele de la un tânăr blond cu ochii albaștri, o figură angelică și, punându-le în picioare, își dă seama că sunt cizme de șapte leghe – cizme magice în care un pas te transportă jumătate de planetă. Aceste încălțări sunt simbolice pentru rațiunea dăruită de Divinitate, exclusul din societate refugiindu-se astfel în studiu și știință. Devine un savant izolat de lume, care nu este nici salvat, nici damnat, situație paradoxală din punct de vedere creștin. Chamisso vorbește în termeni creștini, însă prezintă, după cum am menționat și mai sus, o perspectivă păgână: Schlemihl își pierde spiritul, dar nu și sufletul.

Situația paradoxală este anunțată chiar de numele personajului. Schlemihl sau Schlemiel (particula „-el” înseamnă filiația cu Dumnezeu^[1]) vine din ebraică și înseamnă „iubitor de Dumnezeu”^[2], însă, în jargonul evreiesc, acest nume li se atribuie celor cărora nu le iese niciodată nimic; derivat din idiș, înseamnă „cineva cu o soartă nenorocită”^[3], iar în jargonul hoților denumește un ghinionist. Astfel, numele eroului nostru este un

oximoron, așa cum este și destinul său din perspectivă creștină.

Chamisso ne propune o lectură inedită, care funcționează și ca o povestire ludică, însă, dată fiind ambiguitatea ei, poate fi interpretată dintr-o varietate de perspective, de la cea psihoanalitică, la cea neoplatoniciană. Concluziile pe care ni le oferă variază de la neîncrederea inerentă în oamenii ce poartă costume gri, la aprecierea lucrurilor neînsemnate. Căci și umbra este „atât un nimic, cât și un ceva, atât fără valoare, cât și neprețuită”^[4], depinde doar de o mică schimbare de perspectivă pentru a observa același lucru banal într-o nouă lumină. Magia poate fi prezentă în lucrurile de zi cu zi, chiar și în cele de care pare că ne-am putea lipsi cu ușurință, cum ar fi o umbră.

Note

[1] Karl Feyerabend, *A complete Hebrew-English Pocket-Dictionary to the Old Testament*, Berlin-Schöneberg: Toussaint-Langenscheidt Method, 1920, p. 16.

[2] Max Zeldner, „A Note on 'Schlemiel'”, în *The German Quarterly*, Vol. 26, Nr. 2, 1953, p. 115.

[3] *Ibid.*

[4] Swales, Martin, „Mundane Magic: Some Observations on Chamisso's Peter Schlemihl”, în *Forum for Modern Language Studies*, Vol. 22, Nr. 3, 1976, p. 250.

Bibliografie

Braga, Corin, *10 studii de arhetipologie*, Cluj-Napoca: Editura Dacia, 2007, pp. 149-172.

Feyerabend, Karl, *A complete Hebrew-English Pocket-Dictionary to the Old Testament*, Berlin-Schöneberg: Toussaint-Langenscheidt Method, 1920.

Swales, Martin, „Mundane Magic: Some Observations on Chamisso's Peter Schlemihl”, în *Forum for Modern Language Studies*, Vol. 12, Nr. 3, 1976, pp. 250-262.

von Chamisso, Adalbert, *Extraordinara poveste a lui Peter Schlemihl*, trad. Petru Manoliu, București: Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1956.

Zeldner, Max, „A Note on 'Schlemiel'”, în *The German Quarterly*, Vol. 26, Nr. 2, 1953.